

מנשרתחן שלמה

עיונים ופנינים בפרשה מבית מדרשו ושיעוריו של
הגאון הינוקא רבינו שלמה יהודה בארי שליט"א

תש"פ
94

פרשת מטות

וכן כתב מדליה בדרשות מהרא"ל צינץ (לבין המיצרים), ובספר אורח לחיים (פ' מטות), ועוד רבים.

במלחמת מדין לא נלחמו כלל רק היו מראים את עצמם נגדם
החלצו מאתקם אנשים לצבא ויהיו על מדין לתת נקמת ה' במדין (לא, ג). כתב האלשיך, שלא יצטרכו להלחם, כי אם מיד ש'היו על מדין, ה' ילחם להם, והיא נקמת ה'. ועוד, שמן השמים יתנו מדין תחתיהם, כי תהיה כוונתם על דבר כבוד שמו, ולא על הנוגע אל ישראל. וכן כתב בשפתי כהן, וזה לשונו: אמר ויהיו על מדין, לומר שאע"פ שאני אומר 'החלצו', אינכם צריכים לזיין, אלא שתהיו על מדין לבד, שתתראו להם והקב"ה יעשה המלחמה, וזהו 'לתת נקמת ה'', ולא אתם, וכן הוא אומר (בפסוק ז) 'ויצבאו על מדין פאָטֶר צָהָה', ותירגם אונקלוס 'ואתחילו', שנראו חיילים חיילים, להראות שהם באים בדרך הטבע, ולזה 'חלוצי צבא' (פסוק ה), שלא היו צריכים כלי זיין, אלא להראות שבדרך הטבע הם באים. ועוד פירש השפתי כהן, שזהו שאמר הכתוב 'ויצבאו' ולא אמר 'וילחמו', לומר שמיד ששמו פניהם ורצונם וחפצם, מיד נעשית המלחמה מאליה, ולפי זה יהיה פירוש 'ויצבאו' מלשון חפץ. וכן כתב האור החיים הקדוש, וכ"ה בפנים יפות.

בלהט החרב המתהפכת הרגו את בלעם

ואת בלעם שכל מעשה הקוסמים הם ע"י להט החרב המתהפכת, כמ"ש (שמות ז, כב) בחרטומי מצרים 'בִּלְטֵיהֶם', והוא (בראשית ג, כד) 'להט החרב המתהפכת' (סנהדרין ז, טז), וע"י להט זה היו מהפכין עצמם לכמה גוונים, לכך היה ענישו של בלעם שיהיה נהרג ע"י חרב המתהפכת. וזה בא על ידי תפילת ישראל 'רוממות אל בגרוֹנִם' בחצוצרות, 'וְחָרֵב פִּיפִיּוֹת בַּיָּדִים' (תהלים קמט, ו).

א' שהרגו את בלעם בחרב של הגל שהעמיד סביו לבן עם יעקב אבינו

וכתבו הראשונים (דעת זקנים, פענח רזא, הרא"ש ועוד) עה"פ 'עד הגל הזה' (בראשית לא, נב), שהכניס יעקב חרב שלופה בגל אצל המצבה שעשה עם לבן, ואמרו לחיזוק הברית ביניהם, שמי שיעבור את הברית הזה איש על רעהו, ידקר בחרב ויכשל במצבה, ומאחר שאחז"ל שבלעם זה לבן ומבני בניו היה, לכן נהרג בחרב, וזהו שנאמר 'ואת בלעם שן בעור הרגו בחרב', בחרב הידוע. וכתבו עוד, שלקה בלעם גם בגל, כדכתיב (במדבר כב, כה) 'וַתִּלְחֹץ אֶת רֶגְלֵי בַלְעָם אֶל הַקִּיר', ואותו קיר הגל היה, כי כן דרך המכזבים והמשקרים באמונתם, להיות לוקים ע"י העדים, וכדמצינו בחולדה ובור, ויש סמך לזה מדכתיב (דברים ז, ז) 'יֵד הַעֲדִים תִּהְיֶה בּוֹ בְּרֵאשִׁינָה'.

ויש לציין בזה עוד לדברי הזוהר הקדוש (בלק, קצד). שלקח פנחס חרב שהיה חקוק עליה נחש מצד אחד ונחש מצד שני, ואמר לו פנחס, בשלו הרוג אותו ובשלו ימות, וכך הרג אותו ויכל לו. שכן דרך הסטרא אחרא, שמי שהולך אחרי, בו ימות ובו תצא נשמתו ובו יכלל.

טעם מה שמצות נדרים לא נאמרה בפרטות אלא רק לראשי המטות

וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה'. איש פי ידו נדר לה' (ל, ב-ג). כתב רש"י, שאע"פ שבכל הדברות חלק משה כבוד לנשיאים ללמדם תחילה ואח"כ לכל בני ישראל, ראה לאומרה כאן, בכדי ללמד שהפרת נדרים ביחיד מומחה. והרמב"ן כתב, שלימד זאת משה לראשי המטות בלבד, ומה שלא לימד זאת לבני ישראל, אולי הוא מפני שצריך להעלים חוקים אלה מהם, בכדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים, אבל לחכמי ישראל ראשי שבטיהם לימד, כי לראשי המטות יד ושם בנדרים יותר משאר העם, שיחיד מומחה מתיר הנדר (נדרים עה). וגם שאין היתר הנדרים מפורש בתורה אלא הוא הלכה למשה מסיני, ותלאו הכתוב בחוט השערה כמ"ש חכמים (הגיגה ז) 'היתר נדרים פורחין באויר, ואין להם על מה שיסמוכו', אלא רמו לו באומר 'לא יחל דברו', ולא אמר 'לא יעבור על דברו', כלומר שצוה שלא יחל האדם הנדר כי אם בבואו לפני ב"ד וימצאו לו פתח וניחם עליו והם ימחלו לו, שאז אין האדם מחלל אותו. ולכן עשה היתר הנדר והשבועה בסתרי התורה, שלא יאמרו אלא לראויים להם, ויכתבו ברמיזה.

חומר הזהירות בנדרים, שהנדר עצמו תובע מהאדם

ויש לציין בזה לדברי הספר חסידים (סי' תתצ"ה) שאע"פ שאמרו (ירושלמי נדרים פ"ו ה"ד) חכם מתיר את הנדר מעיקרו, אעפ"כ אותו שנדר נענש עליו, זה דומה לאדם שמשליך עצמו בצוואה ואח"כ רוחצים אותו, כך הנודר ומתירים לו. ובספר דבש לפי (מערכת ג אות יג) הביא החיד"א בשם הראשונים, שכאשר אדם נודר לקיים מצוה, התחיל לברוא בזה מלאך בשביל המצוה, ואינו נגמר בריאתו עד שישלם הנדר, וכל זמן שמאחר את תשלום נדרו, אותו המלאך בצער וכמו הצער לישיאר חסר ובעל מום, ומזה נענש המאחר נדרו. וראה עוד בטור (יו"ד ריש סי' רג) שהאר"י מדברי חז"ל בחומרת ענין הנדרים.

משה רבינו נוקם תמיד נקמת בני ישראל ממדין ומטומאת מפעור ומגן עליהם

נקם נקמת בני ישראל מאת המדיינים אחר תאסף אל עמיה (לא, ב). כתב רבי אליהו האתמרי בספרו סמוכים לעד (פ' מטות), שלכן סמך הכתוב מלחמת מדין אחר פרשת נדרים, לרמוז למשה שצריך הקב"ה לקיים נדרו ושבועתו שלא יכנס משה לארץ כדאיתא במדרש (דב"ר יא, ט). ועוד פירש סמך הכתובים, לרמוז למה שהחטיאו המדיינים את ישראל בהפקירם את בנותיהם בעודם 'בנעוריה בית אביה', ולכן הוצרך משה לנקום נקמתם במיתתו, כמאמר הגמ' בסוטה (יד). שנקבר משה מול בית פעור בכדי לכפר על מעשה פעור, וכפי שהביא תוס' שם בשם מדרש אגדה, שבכל שנה ושנה בעת שחטאו ישראל בבנות מואב, באותו פרק בית פעור עולה למעלה כדי לקטרג ולהזכיר, וכשהוא רואה קברו של משה, חוזר ושוקע, שמשוה רבינו שקעו בקרקע עד חוטמו, וכל שעה שעולה חוזר ונשקע למקום ששקעו משה רבינו. וכעין זה כתב בספר לב אריה (פ' מטות),

¹וכן כתב המהרש"א (בחיזוקי אגדות שם), שחטא פעור גרם שמשוה יקבר בחוף לארץ, לכפר עליהם. ויש לציין בזה עוד לדברי התולדות יצחק עה"פ (דברים לד, ה) 'וימת שם משה עבד ה' בארץ מואב על פי ה', שלא קראו הכתוב למשה 'עבד ה' בכל חמשה חומשי תורה, עד שמת [ובחיזוקי קראו 'איש האלהים'], וזהו למעלתו ולהשגתו, כי העבד רגיל אצל אדונו ונכנס עמו בחדרי חדרים ומשמש לפניו תמיד, ועל דרך אומרים ז"ל (חולין ז) 'שגדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם'.
²וכעין זה הוא בפרקי דרבי אליעזר (פמ"ה), שבחטא העגל יצאו ה' מלאכים על ישראל, 'קצף' אף' 'חומה' 'משחית' ו'חרון', ושמע משה ויצא לקראת אברהם יצחק ויעקב אל מערת המפלה וכו', ובזכות ג' אבות נעצרו 'קצף' אף' 'חומה', ונשתירו 'חרון' ו'משחית', התפלל משה ונעצר המשחית, שנא' (תהלים עח, לח) 'והוא רחום יכפר עון ולא ישחית'. התפלל משה מלפני ה' שיעצור 'חרון אף' מישאל, שנא' (שמות לב, יב) 'שוב מחרון אפך'. מה עשה משה, חפר בארץ כבית דירה גדולה בנחלת בני ג'ד, וטמן את 'חרון אף' בארץ, כאדם שהוא חבוש בבית האסורים. ובכל זמן שהיו ישראל חוטאים, היה עולה 'חרון אף' ופוער פיו לנשוך ברוחו ולהשחית את ישראל, והיה משה מזכיר עליו את השם ומורידו למטה לארץ, לכן נקרא שמו 'פעור', וכשמת משה, נתן הקב"ה את קברו כנגדן כמ"ש (דברים לד, ו) 'ויקבר אתו בני פאָרץ מואב מול בית פעור', וכ"ז שישאל חוטאין ורוצה לעלות וכו', הוא רואה קברו של משה כנגדו ומתפחד ויורד למטה לארץ.
³כמו 'די הנה צבא הוא קטל' (דניאל ה, ט), וכדתרגם אונקלוס עה"פ (דברים כה, ז) 'ואם לא יחפץ', ואם לא יצבי 'שקידש בחור איזה בתולה, ונשבע לה שלא ישא אחרת עליה, ומסר לה בעדות חולדה ובור', לימים נשא אחרת וילדה לו שני בנים, האחד גררה חולדה והאחד נפל בבור.

”נער לא ימיש מתוך האוהל” (שמות לג, יא)

משיעורים יום א' שמות תשע"א וי' טבת תשפ"א

האדם בעיניו את החיצוניות שבכל דבר - הוא מידת הדין וכנגד שם אדנו"ת, והשכל והפנימיות וגילוי האלוקות שיש בזה - הוא מידת הרחמים וכנגד שם הוי"ה ב"ה. וכשהאדם מקשר ביניהם על ידי הדעת - הוא יחוד הוי"ה אדנו"ת.

לאחר החטא המשיך הקב"ה נשמות שדעתם מתוקנת כדי להשיב ולתקן את הדעת בעולם

ומחטא אדם הראשון נעשה פגם הדעת, שאין רואים אלא את החיצוניות בבריאה שהוא כנגד מידת הדין, ומפני שהנהגת השי"ת עם הבריות, היא כפי הדרך שבה הם הולכים (כמ"ש במכות ב"ד פ"ג), מאותו הזמן נמשך דין בעולם כפי שנעשה בדור המבול, עד שבא נח שהחל להמשיך את הרחמים. כי אמרו חכמים (הובא ברש"י בבראשית א, א) שבתחילה עלה ברצונו של הקב"ה לברוא את העולם במידת הדין ראה שאין העולם מתקיים עמד ושיתף עימה מידת הרחמים. פירוש, שיהיה העולם מתנהג כפי הדין, שאם יחטא האדם ויפגום את הדעת תהיה ההנהגה משם אדנו"ת שהוא דין. ראה שאינו מתקיים - כפי שנעשה בדור המבול, עמד ושיתף עימה מידת הרחמים, שהמשיך בעולם קדושים וצדיקים שלא נפגמה דעתם בחטא אדה"ר, ולכן יכולים הם לראות את הפנימיות והאלוקות שבכל דבר, שהוא כנגד שם הוי"ה ומידת הרחמים. ועל ידם נעשה חיבור בין החיצוניות הנראית לעין לבין חיות האלוקות והפנימיות שבכל דבר, ועל כן אלו הצדיקים הם בבחינת דעת, כי מביאים לידי יחוד הוי"ה אדנו"ת.

ונח לא המשיך וגילה את הרחמים אלא לאחר שיצאו מן התיבה, כי לא הציל את דורו כמובא בז"ח נח (בדף טו), ואח"כ בא אברהם שהמשיך יותר את הרחמים, והיה מלמד את הבריות דעת, שיקשרו כל דבר אל הבורא ב"ה, אך עדיין לא היה גילוי בשלימות למידת הרחמים, ונעשה השמדה לסדום, וכן יצחק ויעקב טרחו לגלות יחוד הוי"ה אדנו"ת לכל הנבראים, עד שבא משה רבנו וגילה את הדעת והרחמים בשלימות.

בית המקדש היה מקום הדעת המתוקן ומשם היה מתפשט לעולם

והמשמעות של גילוי הרחמים, היא שיראו הבריות באיתגליא את הפנימיות והאלוקות שבכל דבר, וידעו שכל דבר הנראה לעין הוא בכדי שיבואו על ידו לעבודת הבורא ב"ה. וגילוי זה שהוא יחוד הוי"ה אדנו"ת כנ"ל הוא בבית המקדש, כי בבית המקדש היו רואים עין בעין איך יש גילוי אלוקות השראת השכינה וגילוי הבורא אל הנבראים בבית שבנו מעצים ואבנים. ועל כן א"ר אלעזר במסכת ברכות (בדף לג) גדול מקדש שניתן בין ב' אותיות שנאמר (שמות טו, ז) "פעלת ה' מקדש ה'", כי "פעלת ה'" נכתב בהוי"ה, ו"מקדש ה'" נכתב באדנו"ת, כי בבית המקדש נעשה יחוד הוי"ה אדנו"ת, וחיבור בין החיצוניות לפנימיות (ואמרו בגמ' 'בין ב' אותיות' ולא אמרו בין ב' שמות, כי יחוד הוי"ה אדנו"ת הוא שילוב ויחוד ח' אותיות כידוע), ועל כן א"ר אלעזר כל אדם שיש בו דעה כאלו נבנה בית המקדש בימיו, וכל בית המקדש הוא דעת, ובו היו יכולים לראות בעין איך גילוי האלוקות והפנימיות שבבריאה, ומבית המקדש הייתה הדעת מתפשטת לכל העולם.

תכלית ירידת נשמות הצדיקים המתוקנת הוא גילוי ידיעת השי"ת מבית המקדש

והרחמים שגילה משה רבנו והמשיכם בעולם, היו בכך שהוריד את השכינה למשכן, ונעשה חיבור בין הפנימיות והאלוקות לבין החיצוניות והגשמיות. וכן אמרו בב"ר (פרי"ט) עיקר שכינה בתחתונים הייתה, כיון שחטא אדה"ר נסתלקה שכינה לרקיע הראשון, חטא קין נסתלקה לרקיע השני וכו' עד שנסתלקה לרקיע השביעי, וכנגדן עמדו שבעה צדיקים, עמד אברהם הורידה לשישי, עמד יצחק הורידה לחמישי וכו', עד שעמד משה והורידה למטה לארץ, שיוכלו הכל לזכות להתקרב אל הבורא ב"ה ולתקן את הדעת ולידע אותו יתברך. נמצא שגילוי הרחמים של השי"ת הוא מה שהמשיך בעולם את נשמת משה המתפשטת בכל דור ודור כמ"ש בתיקונ' (בתיקון סט, קיב), כי משה הוא כנגד הדעת שעל ידו הוא הקשר בין הבורא לנברא, וכל מה שיורדת נשמתו לעולם בכל צדיק וצדיק כמ"ש שם דאתפשטותיה דמשה בכל דרא ודרא ובכל צדיק וצדיק, אינה לצורך עצמו או תיקונו, וכל מה שיורד לעולם הוא בכדי להשיב את הבריות אל השי"ת על ידי שמגלה את הדעת. ותכלית גילוי הדעת הוא גילוי בית המקדש, ששם יש את החיבור בין הבריאה לאלוקות באתגליא לעין כל, והוא תיקון

כשאין הדעת מתוקנת אע"פ שרוצים ומבקשים את השי"ת אין רואים את גילוי הרחמים

הנה כל שורש הריחוק והסיבה העיקרית שעל ידה נתגלגל החורבן, שהם גם כל הצרות שעוברים ישראל בכלליות ופרטיות, הוא מפני הריחוק שלנו מהדעת, כי כל חיבור וקשר הוא על ידי הדעת כמ"ש (בבראשית ד, א) "והאדם ידע את חוה". וכמו כן הקירבה שלנו אל הבורא היא על ידי שנדע אותו יתברך, וככל שדעתנו מתוקנת ושלמה כך קרוב הוא יותר אל ה' ב"ה, וכשאין הדעת מתוקנת, אע"פ שמחפשים ומתפללים ורוצים את הקירבה אליו יתברך, לא מוצאים את השי"ת ואין רואים את גילוי הרחמים, וכך אמר שלמה במשלי (א, כח-ט) "אז יקראונו ולא אענה, ישחרונו ולא ימצאונו, תחת כי שנוא דעת ויראת ה' לא בחרו". וכשאין לאדם את הדעת הוא גרוע מסומא ומההולך בחושך ובאפילה, כי הסומא יודע שאינו רואה, וההולך בחושך ידע שהוא בחושך, משא"כ כשמואסים בדעת, חושבים שהאור הוא חושך, והחושך הוא אור, וכמו שכתוב בישיעיהו (ה, כ) "הוי האומרים לרע טוב ולטוב רע, שמים חושך לאור ואור לחושך".

בחטא אדה"ר נעשתה מחיצה בין הדעת המתוקנת לבין הבריות

כי הדעת היא הבדלה בין האור לבין החושך, שכשיש לאדם דעת מתוקן, הוא רואה בדעתו היכן שורה אור התורה והאלוקות הטוב והחסד, והיכן הוא רוח הטומאה החושך והאכזריות. והחטא והעוון הוא שגורם למחיצה בין האדם לבין הדעת, כמ"ש בישיעיהו (נט, ב) "כי אם עוונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין א-להיכם". והעוון שבגינו נעשה עיקר המחיצה בין הדעת לבין האדם, הוא חטא אדם הראשון ששמע לקול הנחש ואכל מעץ הדעת. שכל האילנות שהיו בגן עדן, היו מרמזים על השגות אלוקות שעל ידם היה אדה"ר משיג בגדולת ה' כמובא בזוהר חדש בראשית (כג), ועל כן אמר לו הקב"ה "מכל עץ הגן אכול תאכל", מלבד עץ הדעת טוב ורע שציווהו הקב"ה "לא תאכל ממנו", כי קודם שנכנסה שבת קודש לא היה עץ הדעת מתוקן לאכילה ולהשגה שהיה צריך לבוא על ידו, כי היה אחוז בשרשו ומעורב מדעת הס"מ, ושורש הס"מ הוא מהאות נו"ן דמנצפ"ך, ועל כן ירד והתלבש בנחש הדומה לאות נו"ן, ופיתה לחוה על מנת להמשיך את שליטת דעתו בבריאה, ומפני שהלכו בעצת הנחש נכללו בדעתו, ועימם נכללו כל הנשמות והעולמות שהיו תלויים באדם הראשון באותה שעה. ומאז פגם הדעת נמשך על כל הנבראים, עד זמן ביאת משיח שיתוקן חטא זה בשלימות.

כשיש דעת מתוקנת רואים את גילוי האלוקות והשכל והתכלית שבכל דבר

והמשמעות של פגם הדעת הוא, שקודם החטא היה אדם הראשון מתוקן בדעתו, ואע"פ שהיה רואה איזה פרט מן הבריאה בעיניו, היה עוצם את עיניו מלראות את הדבר כפי שהוא ולפרשו על פי מראה עיניו, והיה מסתכל בשכל והדעת המתוקן, ורואה בכל דבר את הפנימיות שבו, ואת שורש הדבר וחיות האלוקית שבו, והיה מבין את סיבת בריאתו ואת הדרך שעל ידו יוכל לעבוד את ה' ב"ה לדבוק בו יתברך. אבל לאחר החטא כתוב (בראשית ג, ז) "ותפקחנה עיני שניהם", שמאותה שעה נעשה פירוד בין מראה עיניו לדעת הקדוש, והיה מפרש את מראה עיניו כפי החיצוניות אותה הוא רואה. ומזה נשתלשל שהבריות מפרשים בשכלם את כל מראה עיניהם כפי הדעת וההתבוננות של הנחש והס"מ, איך על ידי אותו הענין שרואים יוכלו לבוא לקבל לעצמם יותר כבוד והנאה, ואין רואים כלל את הפנימיות והשכל והתכלית של כל דבר. וכל פרטי הבריאה מצטיירים בשכל הבריות ונקבעים בדעתם, כפי החן והשקר שבדעת העכו"ם, ונעשה חציצה בין עיני הבריות לדעת הקדושה וגילוי האלוקות שבכל דבר.

הדעת היא המקשרת בין הפנימיות לחיצוניות שהוא יחוד הוי"ה אדנו"ת

והמשמעות של 'דעת' היא, שבכל דבר יש את השכל החכמה והשגת האלוקות, ויש את מראה העינים, שהוא חיצוניות הדבר שרואה, והדעת היא המקשרת והמחברת בין מה שהאדם רואה לבין השכל והפנימיות שבדבר. ולעתיד לבוא ששתיהן הדעת הקדוש מתפשטת בכל הבריאה כמ"ש בישיעיהו (יא, ט) "ומלאה הארץ דעה את ה'" - יהיה הקשר והדעת בין השגת האלוקות למראה העינים כדבר קבוע אצל כל הבריות, ולכן ישיגו הכל את רחמי ה' יתברך ואת גדולתו, מכל דבר שיראו בבריאה כמ"ש בירמיהו (לא, לג) "כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם". ומה שרואה

הגליון מוקדש לרפואה ישועה והצלחה בכל הענינים:
לתורם החפץ בעילום שמו - לישועת כלל ישראל. חיים בן חנה, פבל ניסים בן
מרינה, שניאור זלמן בן בת שבע,

חטא אדם הראשון.

וכל אלו הצדיקים שנמשכת בהם נשמת משה, הם טוב גמור, ואין בהם מזהמת הנחש או מדעתו כלל, ואף גופם במדרגת קדושה שאינה שייכת לעולם הזה כלל, כי על כל מחשבה דיבור ומעשה שנעשה בעולם, אף בהיתר, נמשך עליו מזהמת הנחש, משא"כ אלו הצדיקים לא נגעה בהם טומאתו כלל, ועל כן כל מעשיהם בנקיות ודעת מתוקן כמו שיהיה לעתיד לבוא, וכמובא בזוהר תולדות (מדרש הנעלם בדף קלט). שאין בין עולם הזה לתחיית המתים אלא נקיות והשגת הידיעה בבורא ב"ה.

תיקון הדעת וביית המקדש או חורבנו תלוי בשמיעה לדברי החכמים והנביאים

ועל כן מיום שחרב בית המקדש שהוא מקום הדעת וגילוי הרחמים, אין דעת מתוקנת בעולם שיהיה בגילוי לעין כל, וכשנחרב בית המקדש נחרבה הדעת, וכל מראה בני האדם נצטייר בשכלם על פי מראה עיניהם בלבד, בלא דעת ובלא חכמה והסתכלות על גדולת הבורא וגילוי האלוקות, כמו שאמר רבי עקיבא (בזוהר חדש רות, בדף קח), שמיום שחרב בית המקדש הדעות משובשות והכל הולך אחר מראית העין.

וכל מה שהביא לחורבן בית המקדש ומקום הדעת, הוא מפני שמאסו בדעת המתוקן, שגילוי הדעת הוא על ידי החכמים הצדיקים והנביאים, שהקב"ה שותלם בכל דור ושולחם להודיע את הדרך והדעת בעבודתו יתברך, ומפני שכל תיקון הדעת והורדת השכינה לבית המקדש הוא על ידם, כשמאסו בהגדלת הדעת ותיקונן, החל סילוק הדעת מן העולם. ועל כן כשהיו ישראל שלימים עם דעת הצדיקים בימי שלמה, היה הכל על תיקונו והייתה הדעת מתפשטת בכל העולם ונעשה קידוש לשמו הגדול לעיני כל, אבל כשהחלו להתרחק מהנביאים וגדולי החכמים שהורו את הדעת והדרך המתוקן, חזר ונעשה ענין של דין, עד שנחרב הבית, שהוא כהשבר שנעשה לאחר חטא אדה"ר, שאין גילוי של הבורא אל הנברא באיתגליא, ולכן לאחר שחטא אדה"ר כתוב (בראשית ג, ט) "ויקרא ה' אלהים אל האדם ויאמר לו איכה", היינו שעתה צריך לחפש ולחזור בכדי לבוא אל הדביקות בו יתברך, ורמז לו הקב"ה בזה שהוא כחורבן בית המקדש שנאמר בו "איכה ישבה בדד" שאין לה את המקום בו היא יחד עם השי"ת, וכמובא בזוהר בראשית (בדף קט).

בכל דור שיקבלו את החכמים ולא ימאסו בדעת יחיש הקב"ה לגאלנו

וכשחזרו בבית שני והתרחקו יותר מן החכמים והנביאים נעשה ירידה לגילוי הדעת והאלוקות בבית המקדש, וכשנתרחקו יותר מן הצדיקים והדעת המתוקן נחרב גם הבית השני. ובכדי להביא שוב לבנינו ותיקון והתפשטות הדעת השלם בכל הבריאה, אין אנו צריכים אלא לתקן ענין זה שהוא השמיעה לדברי חכמים והחיפוש אחר הדעת המתוקן, ובכל דור ודור נעשה התעוררות על בנין בית המקדש, ומצפה הקב"ה לבנותו ולקבץ נדחי ישראל ולהחיות המתים, ובפרט בזמנים שונים שנעשה עת רצון גדול ביותר שהיו יכולים לגמור את התיקון האחרון, ולבטל זוהמת הנחש והרע מן העולם לגמרי, ולא היו צריכים אלא לקבל את דברי החכמים ולסייע בידם לגלות את הרחמים, אך בכל זמן שלא נעשה ונגמר ענין זה, היה מפני שמאסו בדעת, וכל הסתרת הקב"ה מאיתנו אינו אלא על ענין זה כמ"ש במשלי "אז יקראונו ולא אענה, ישחרונו ולא ימצאונו, תחת כי שנאו דעת ויראת ה' לא בחרו".

התקומה של דעת פגום אצל עובדי ה' הוא על ידי דעות הערב רב

וכל שלימות ותיקון הדעת הוא על ידי הצדיקים ששתל לנו הקב"ה בכל דור ודור, כמובא בתיקון"ז (בדף ה). שדעת היא כנגד סדר טהרות ומידת היסוד ויחוד הו"ה אדנו"ת. כי דעת הנחש היא סיטרא דמותא, וצריך להטהר בכל יום מחדש ממראה העינים והדעות המשובשות שנשתרשו בעולם מיום חורבן בית המקדש כמו שאמר רבי עקיבא, וחורבן ושיבוש הדעת הוא על ידי עמלק שנמשך בישראל על ידי הערב רב, כי פגם הדעת נמשך מאדם וחיה על ידי קין, ובו הייתה עיקר זוהמת הנחש שנמשכה בעולם כמובא בזוהר בראשית (בדף כח): "וכל החיות והתקומה של דעת הנחש אצל עובדי ה' הוא על ידי דעות בני האדם שיש בהם את תוקף הזוהמה מצידו של קין, והם הערב רב שנתערבו בישראל כמובא שם בזוהר, ועיקר מלחמתם בגילוי או בהסתר, הוא על דעתו של הבל שנמשכה נשמתו במשה רבנו כמובא שם בזוהר על הפסוק (בראשית ג) "בשגם הוא בשר" "בשגם" הוא בגימט' משה, וכמו שנרמז בפסוק "שגם זה הבל" (בקהלת ב, טו, וכמ"ש במג"ע אופן ר"ב) ועל כן מאסו הערב רב במשה והחטיאו את ישראל בחטא העגל.

כל שאין בו דעת קדושה ונקיה אסור לגלות רחמים ולקבל את דעתו

והנסיון הגדול במחיית עמלק הוא שלא לגלות את מידת הרחמים עליו ועל דעותיו, על כן כתוב בשמות (לב, כז) שאמר משה לשבט לוי' (עם האותיות בגימט' 'הוא הבל') "הרגו איש את אחיו", היינו את כל המקומות שנמשך בהם מטומאת קין, כי אמרו במדרש (בר"ר פכ"ב) שהיה הבל גיבור מקין, והיה כבוש תחתיו, אלא שריחם עליו ועזבו, ומתוך כך קם קין והרגו כמ"ש "ויקם קין אל הבל ויהרגהו". ועל זה אמרו 'טב לביש לא תעביד וביש לא מטי לך', היינו שלא תעשה טובה לרע, ולא יבוא לך דבר רע, כי הבל הייתה צורתו כצורה של מעלה, היינו שהיה כולו רחמים, אלא שהמשיך את הרחמים שלא כראוי וריחם על קין, ומזה בא למיתה, ועל כן אחד מן הדברים שצריך לתקן על ידם את פגם הדעת הוא על ידי שנמשיך את הרחמים אל המקום הנכון, ולא נגלה רחמים במשך הסט"א, ועל כן אמר משה "הרגו איש את אחיו", ובה תקנו את המשכת הרחמים. כי שורש דעות הערב רב הם בעמלק כמ"ש בזוהר בראשית (כח), ואסור לגלות עליו רחמים, כמו שאמרו בגמ' ברכות (בדף לג). כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו.

דעת המינים שנתערבו בישראל שגם גדולי הצדיקים אחוזים בטוב ורע

כי כל צד המיתה שיש לאדם בעבודת השי"ת, שאין לו חיות בתורה ואין לו התלהבות בתפילה, הוא מפני דעת המינים שנשתרשה בליבו ובדעתו, ועל כן אינו אחוז באילנא דחיי, שהוא נשמת משה שמחדשת את הדעת לישראל בכל שעה. כי יש צדיק ורע לו, שהוא צדיק גמור, אך יש לו אחיזה בעץ הדעת טוב ורע, ולא נתקן לגמרי בשרשו, ויש צדיק וטוב לו שכולו אחוז בעץ החיים כמו שאמר הרעיא מהימנא בזוהר כי תצא (בדף רעו).

ודעת המינים והערב רב שנתערבו בישראל היא - שמפני שנתרחקו מהשי"ת, הכל אחוזים בטוב ורע, וזה היה עיקר כוחם להשפיע על ישראל לנגד למשה רבנו במדבר, וזה היה כוחם והשפעתם על ישראל לנגד לדוד המלך, ומפני זה עדיין לא בא העולם על תיקונו. ושורש הדבר הוא בס"מ בעצמו שיודע שיש בכח נשמת משה לבטלו מן העולם על ידי שתתפשט דעתו אצל כל ישראל, על כן ממשיך את דעתו הפגום אצל עמלק והערב רב - שאין תקוה לישראל אצל משה, וכל כוחו להמשיך את היסורים והמיתה לעולם הוא מניגודו על משה, ולכן אמרו בזוהר בראשית (בדף קט). שלעתיד כשיבער הקב"ה את המינים מן העולם יתקיים הכתוב בישיעיהו (כה, ה) "בלע המות לנצח", שתתבטל המיתה מן העולם, ויעבדו הכל להשי"ת בחיות והתחדשות גדול. וזה יהיה על ידי התפשטות משה על ישישים ריבוא נשמות ישראל כמובא בתיקון"ז (בתיקון סט, בדף ק). שיחדש ויטהר את כל ישראל מסיטרא דמותא וימשיך את השכינה לארץ שהוא תיקון הדעת ויחוד הו"ה אדנו"ת וכנגד סדר טהרות.

והצד המנגד להבל הוא הצד הקשה שבקין שממנו נמשכו כל החצופים והעזי פנים שבדור כמובא בזוהר בראשית (בדף לו): ותוקף קליפה זו היא כלב שהוא עמלק כמ"ש בזוהר בשלח (בדף סה). שזו היא החצופה מכולם, ובאמת שכשאדם מדבר נגד גדולים וחכמים הוא נראה בשמים ככלב, והוא העזות ומצח הנחש שעומד כנגד גדולים והצדיקים שבכל דור, ומחמתם הוא הפחד הגדול שהיה לכל הקדושים שלא תשכח תורה מישראל, וכל כח ביטולו הוא על ידי עסק התורה מתוך ההתחדשות באמונת חכמים.

כל תיקון הדעת הוא בעסק התורה שהיא בדרך מים ואש חכמה ובינה

וכל תיקון הדעת הוא על ידי התורה הקדושה, אבל מפני שדעת האדם פגום אין הוא רואה את המתיקות והאור שבתורה, והתורה מצטיירת במוחו כפי דעתו, אבל על ידי עסק התורה בבחינת אש ומים מתקן את דעתו. כי התורה היא אש ומים, 'אש' כמ"ש בירמיהו (כג, כט) "הלא כה דברי כאש נאום ה'", 'מים' כמ"ש בישיעיהו (נה, א) "הוי כל צמא לכו למים", וכמובא בגמרא סוכה (בדף נב): שכח האש והמים שבתורה מבטלים את הייצר וזוהמת הנחש. ואדם צריך ללמוד את התורה עם דביקות במוסרי התורה, כמ"ש ביהושע "נער לא ימיש מתוך האוהל" (שמות לג, יא), היינו שכל עסק תורתו הייתה מתוך המחשבה במשה רבו (כי 'אוהל' הוא משה, כמ"ש בתהלים (יט, ה) "לשמש שם אוהל בהם" ואמרו בב"ב (בדף עה). פני משה כפני חמה וכפי יהושע כפני לבנה), וכשנכלל במוסרי בתורה שהם מאירים בתורתם כחמה, יש בו את כח האש שבתורה לבטל את עמלק כמ"ש בשמות (ז, יב) "ויהי ידיו אמונה עד בא השמש, ויחלוש יהושע את עמלק וגו'", והוא מניעת הרחמים מהסט"א, והתגברות הגבורה דקדושה לבטל את הדעת הפגום שנשתרש באדם.

ביטול העזות של דעת המינים הוא על ידי הזכרון של דם ישראל שנשפך במסי"נ על התורה

ואש ומים בעסק התורה, הם כנגד חכמה ובינה, 'אש' כנגד הבינה, ו'מים'

כנגד החכמה כידוע. ועסק התורה בהתלהבות המבטלת את דעת עמלק והערב רב, היא על ידי שזוכר את כל הקדושים שנעקדו על קדושת ה' ואת כל מוסרי התורה ועשרה הרוגי מלכות, וזוכר את ייחוד ה', ואת כל ישראל שמסרו את הנפש על קיום התורה הזו שעוסק בה, ובזה שופט בדעתו את הדעת הנכון, שהיא דעת כל הקדושים שמסרו את הנפש על התורה, ופוסל בדעתו את דעת הערב רב שכיום אנחנו רחוקים ומוכרחים להיות מעורבים ברע. ובזה הוא נכלל בתורה שהיא כאש וכנגד שער הנו"ן דבינה, ומבטל את כח הנחש הנמשך מהאות נו"ן דמצנפ"ר, שעיקר כוחו בחציפות מול קדושי ישראל, שהוא מצח הנחש, והוא יתבטל, ועל כן בפסח מבטלים את החמ"ץ שהוא מצ"ח, עד שממשיכים את הטהרה משער הנו"ן, והוא כנגד גבורת שמשון, שהוא שמש נו"ן, שלעתיד תתגלה גבורתו שהיא מעל הטבע כמו שאמרו בסוטה (דף י"ג ע"א) שהוא מכח השמש והגבורה כמ"ש בתהלים (עב) "לפני שמש ינון שמו" שהוא גילוי שער הנו"ן, ויתבטל מצח הנחש לגמרי כמ"ש בזכריה (ג, ה) "כי הנני מביא את עבדי צמ"ח", שהוא אותיות מצ"ח

תורה שהיא כמים היא התחדשות תמידית בחיי החכמים שעוסק בתורתם והדבקות בהם

וכל הדעת שכבר נפגמה אצל האדם, נעשה לזה תיקון על ידי עסק התורה שהיא כמים, כי האדם רוצה ליקח ולהפריד את הפרי מן האילן, שהאילן הוא כל הגדולים והצדיקים מוסרי התורה, ותורתם היא הפירות, וכשאדם עוסק בתורה, אין לו ליקח את התורה ולהפרידה מן הצדיקים בעלי התורה שבה הוא עוסק בכדי ליקח אותה לעצמו, אלא צריך להיות נכלל בהם, כי כשמפריד את הפרי מן האילן מפסיק בזה את חיותו, וכן הוא כשרואה את התורה כמו שכל וחכמה שגילה תנא או אמורא ורוצה לקנותה לעצמו. ובאמת הצדיקים חיים בכל רגע כמו שהיו מלובשים כאן בגוף, ולא עוד אלא שעולים ומתעלים מחיל אל חיל בכל רגע, וכשאדם לומד את התורה באמונת חכמים שבעל השמועה בה הוא עוסק חי, ובכל רגע מחדש את החיות לתורתו שתתפשט בעולם, בזה הוא נדבק בשמועה ובעל השמועה, ויוכל להבין את התורה, כי התורה והצדיקים מוסרי התורה מחזרים אחריו ללמדו.

וכך בכל פעם שחוזר האדם על תלמודו צריך לדעת שדברי החכם אינם כפי שלמדם בתחילה, כי מאחר שאותו החכם הלך ונתעלה, כך גם כל תורתו הולכת ומתעלה עימו, ויש בה כח גדול יותר להשפיע לו את הקירבה לה' ב"ה ותורתו. וכן בכל הדרכים והעצות בעבודת השי"ת שגילו הצדיקים בתורתם, כשאין האדם מאמין שהדרך והעצה היא הדבקות בדעת החכם בעצמו, נעשית לו העצה יבשה, ועל כן חושב בדעתו שכבר הוא מכיר ויודע זאת ובתחילה היה לו מכך תועלת, אך עתה אין לו רפואה מעצה זו, אבל באמת הוא מפני שלקח את העצה בלא נותן הדרך בעבודת השי"ת לילך מחיל אל עם אמונה שאותו החכם נותן לו את הדרך בעבודת השי"ת לילך מחיל אל חיל בכל רגע, ובעל השמועה עומד לנגדו ומורה לו את הדרך לנהוג כך בשעה זו, תהיה אצלו העצה והדרך בעבודת השי"ת עם חיות והתחדשות ויוכל לקיים זאת כדבעי.

דוד המלך הוא ענין ההתחדשות שהוא עסק התורה כמים שנובעים ומתחדשים תמיד

וביטול פגם הדעת שכבר נשתרש אצל האדם היא על ידי דוד המלך, שהוא ענין התחדשות הדעת לילך מחיל אל חיל, כמ"ש בתהלים (נא, יב) "לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חדש בקרבי", כי כשיש לאדם את התורה בלא התחדשות ונביעה תמידית, היא כ'בור' שאין בו מים נובעים, אבל כשיש אצלו את דרך ההתחדשות, התורה היא כ'באר' שיש בו נביעה. שעל ידי זה נעשה מ'בור' 'באר', כמובא בזוהר נח (בדף ס:ו) ש'בור' הוא שאינו נובע, וכשנובע נעשה 'באר', ודוד הוא שהפך הבור לבאר, וכמו שהתאווה ואמר "מי ישקני מים מבאר בית לחם" (בשמואל ב - כג, טו כתיב 'באר', ובדברי הימים א' יא, יז כתיב 'בור'). ולכן קודם שמלך בירושלים הלך לחברון לתקן את המלכות בכל שבעת ימי הבנין על ידי קדושת וזכות האבות כמ"ש בזוהר לך (בדף עט:), כי הם אלו שחפרו את הבארות לכל הדורות ועל ידם נמשך הנביעה כמובא שם (בדף ס:ו) על הפסוק (משלי ה: טו) "שתה מים מבורך ונוזלים בארך" 'בורך' הוא דוד, 'נוזלים' הוא אברהם, 'מתוך' הוא יעקב, בארך הוא 'יצחק', שחפרו אברהם ויצחק בארות עד שהיה יעקב יושב על הבאר, ודוד היה

ממשיך את המידות שבהם יש את ההתחדשות כנגד ה'באר', אל תוך ה'בור', שהוא המקום ששורים בו נשמות ישראל ואין להם את כח ההתחדשות בעסק התורה, שיזכו כל אחד ואחד מישראל לענין הכתוב בהושע (יא, א) "כי נער ישראל ואוהבו", שיהיו נער בתורה, שיתחילו מחדש בכל עת ויהיו כל הדרכים והשמועות בתורה לפנייהם כחדשות בכל יום.

ר"א היה מראה לר"ע את סוד הנביעה וההתחדשות שעל ידה יהיה תיקון לדור אחרון

והוא סוד מה שכתוב בזוהר חדש בראשית (יא:), שהיה רבי אליעזר אומר לרבי עקיבא בא ואראה לך נביעה של מים צלולים כמ"ש (בשה"ש ד, טו) "באר מים חיים ונוזלים מן לבנון", ועל פסוק זה גילה לו רבי אליעזר שיחת מלאכי השרת, שיחת כוכבים ומזלות, ידיעת התקופות והעיבורים וכו'. בכה ר"ע ואמר אוי לדור שיהיה יתום ממך, אמר לו רבי אליעזר אל תאמר כך, אלא אוי לדור שיהיו יתומים בלי אב, בלי חכם ומורה, ויבואו ימים שכל הדור יהיו חצופים ועזי פנים ותשתכח התורה, ואין דורש ומבקש, והמתעורר ליבו בתורה יהיה נבזה, וי לההוא דרא. ולא יתקיים אותו הדור אלא בהבל פיהם של תינוקות, וכשמזקינים התורה משתכחת מהם, ועל זה אמרה חנה (בשמואל א' א, טז) "אל הנער הזה התפללת" ולא אמרה אל הנו, כי אמרה יהי רצון שכשיגדל ישתדל בעבודתו יתברך כמו שהוא עכשיו - נער. זה שאמר רבי על הפסוק בויקרא (יט, לב) "מפני שיבה תקום", שהוא מוסר לנער, שקודם שתבוא לידי זיקנה - תקום.

היינו שהיה רבי אליעזר מראה לרבי עקיבא את סוד תיקון הדעת ויחוד הו"ה אדנו"ת, כיצד על ידי התורה שהיא כמים וכנגד החכמה וההתחדשות, יכולים לזכות לכל גילוי האלוקות שיהיה לעתיד לבוא, ואמר לו רבי אליעזר שבדור האחרון יתגבר פגם הדעת על ידי הערב רב, שיהיו הכל כיתומים ללא אב וללא דעת, ולא תהיה להם רפואה אלא על ידי אמונת חכמים, שיתחדשו בסוד ה'באר', וירצו ללמוד את התורה כנערים ותינוקות, ואע"פ שנראה בעיניך ש'באר' זה הוא דבר גדול, מוכרח שיתגלה גם הוא לעתיד על ידי אלו שלומדים את התורה בהתחדשות כתינוקות, ועל ידי זה יצאו מן השמד שנשתרש בהם מטומאת עמלק והערב רב, ויזכו לגאולה השלימה.

בימים המיוחדים למחשבה על בית ה' עושים תשובה על שלא קבלנו את הדעת המתוקנת בכל דור ודור

וכשנעסוק בתורה מתוך הזכרון שעל זו התורה מסרו את הנפש כל ישראל, ועל אלו המצוות נעקדו קדושים וצדיקים ועשרה הרוגי מלכות, נבטל בזה את דעות הערב רב ומצח הנחש, שכביכול אין לנו תקוה בתורת משה והצדיקים שבכל דור, ונזכה להידבק בעסק התורה כנגד החמה כמ"ש "הלא כה דברי כאש" וכנגד שמשון שופט ישראל. וכשנעסוק בתורה בהתחדשות באמונת חכמים שכל בעלי השמועות חיים הם יותר מאיתנו, ומשפיעים את תורתם בכל יום מחדש - נזכה להטהר מפגם הדעת שנשתרש בנו, שהוא כנגד דוד המלך, ובכל זה אנו יוצאים מ'שמד', שהוא ר"ת משה שמשון דוד, ונתקן הדעת. וזה "הושע בן נון נער לא ימיש מתוך האוהל", נער - הוא כנגד עסק התורה במדרגת מים הנובעים וההתחדשות, לא ימיש מתוך האוהל - הוא כנגד עסק התורה במדרגת האש והשמש כמ"ש "לשמש שם אוהל בהם".

ובימים שהם מיוחדים לנתינת המחשבה על בית ה', עושים תשובה על שלא הקשבנו לצדיקים ולא תיקנו את הדעת. כי היה כמה וכמה זמנים שהיו יכולים לצאת מפגם הדעת על ידי משה ודוד וכל הצדיקים שהיו מאותם הנשמות, והוא גם מה שהביא לחורבן. כי כשלומדים את התורה עם דעת מביאים לידי בנין בית המקדש כמו שכתוב במסכת ברכות (בדף לג.) כל שיש בו דעה כאילו נבנה בית המקדש בימיו, אבל כשלא לקחנו את הדרך של הצדיקים - לא המשכנו את הרפואה לדעת עד למטה. ועל כן מובא בירושלמי יומא (פ"א ה"א) לשון קשה מן הבבלי, שכל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו מעלין עליו כאילו הוא חריבו, כי בכל דור יש את הדרך להביא לבנין בית ה', וכל הגאולה תהיה על ידי שיהיה תיקון לדעת, ותיקון הדעת הוא על ידי התורה, אלא שצריך להוריד את התורה עד לפנימיות האדם ולעצמותיו, כמ"ש על התורה במשלי (ג, ה) "רפאות תהי לְשֹׁרֵף ושיקוי לעצמותיך".

לציבור הקוראים היקר

הדפסת העלון כרוכה בהוצאות רבות, העלון יוצא בצמצום והביקוש עצום. ניתן לתרום בעמדות נדרים פלוס לעמותת יד להועיל עבור 'משולחן שלמה', ולציין ההקדשה. או בהעברה: בנק: מזרחי טפחות (20) סניף: 417 (גאולה) מס' החשבון: 521025 שם העמותה: 'יד להועיל' - עבור העלונים, ולציין את שם ההקדשה.

לבקשת רבים ניתן לשמוע בקו 'שיעורי הינוקא'

עובדות והנהגות מחייו ואורחותיו של הגאון הינוקא מו"ר שליט"א בשלוחה 4 מאת הגאון הרב יחזקאל צמח שליט"א ות"ח נוספים.

כמו"כ ניתן להאזין לשיעורים האחרונים ומאמר יומי.

מספר הקו 02-5-306-506

האזינו ותחי נפשכם